

ژبدهر

بۆ دهستنيشانكرنا په يقين فارسي و شروقه و لى زقرينا په يقان، و بابه تين زمانه فاني بين قى قاموس، من مفا ژ فان ژبدهران و هرگرتيه:

- ۱) فرهنگ فارسي عميد (دو جلدی)، تأليف: حسن عميد - چاپ هفتم (۱۳۶۹)، مؤسسه انتشارات امير کبير - چاپخانه سپهر، تهران
- ۲) فرهنگ فارسي معين (شش جلدی)، تأليف: دکتر محمد معين - چاپ يازدهم (۱۳۷۶)، مؤسسه انتشارات امير کبير - چاپخانه سپهر، تهران
- ۳) فرهنگ سعدي (فارسي بفارسي)، تأليف: اصغر حامدي رباني - چاپ هه شتم (زمستان ۱۳۶۹)، انتشارات مهتاب - چاپ مهارت
- ۴) واژه نامه (فارسي - کردی)، تأليف: دکتر محمد تقی ابراهيم پور - چاپ اول (۱۳۷۳)، انتشارات ققنوس - چاپخانه دنيا، تهران
- ۵) هه نيهانه بۆرينه، فرهنگ (کردی - فارسي)، تأليف: هه ژار - چاپ اول (۱۳۶۹)، انتشارات سروش - چاپخانه پويا، تهران
- ۶) المعجم الذهبي (فارسي - عربي)، تأليف: الدكتور محمد التونجي - الطبعة الاولى (آذار ۱۹۶۹)، دار العلم للملايين، بيروت
- ۷) الادب الفارسي، تأليف: الدكتور محمد حمدي - الطبعة الثانية (۱۹۹۵)، منشورات توس - المطبعة: حيدري، طهران

و بۆ هه قواتا بين کوردی من بهرئ خوه دايه خه لکن گوندان و نقيسهر و زمانزانيں هيترا ب تايبه تي ئه و هيترا بين کول کوفارا «مه تين» کار دکن نه خاسمه کو هه می ئه و

کەسن یێن کو خەمی ژ پاراستنا په یقین رهسەن و خومالی یێن کوردی دخۆن، و چ
گاڤا پیتوبست ببایه هەر ئێک ژ فان هیژایان دا قەستا ژێدەرین خوه یێن جهی
باوهربیی کەن. سەرەراییی قی چەندی ژ هیژگەلەک کیماسی ماینه و ئەز دی
چاڤه‌ری ی خەمخوریا خەمخوران بم بو چا پین داھاتی.

آب انگاه (Abangah): ناڅی روژا

دههی یه ژ هه یفا فهروه ردین (هه یفا
ئیکی ژ وهرزی بهاری) - ناڅی
فریشته کی یه کو وه کیلی ناڅی یه.

آب باز (Ab baz): مهله فان.

ههروه سا په یفا (آبورز) ژی لکاره.

آب بازان (Ab bazan): تیره یه که ژ

گیانه وهرین دهریایی یین ب
مه مک، وه کی: (دولفین و
کاشالوت) ان.

آب بسته (Ab bestê): ناڅا

بهستی (به فر - گژلوک) - شویسه.

آب تاخن (Ab taxten): میزتن.

آب تره (Ab terê): گیایی ره شاد.

آب تنی (Ab tenî): مهله فانی.

آبتین (Abtîn): ناڅی په رتوکا

(آبتین) ی یه، بنیره (آبتین).

آبجامه (Abcamê): جاما کو ناڅی

یان مه یی پی څه دخون.

آب (Ab): ناڅ.

آب آتسگون (Abê Ateşgon):

درکه یه ژ مهیا رنگ سور - ناڅا
کو رهنگی ناگری بدهت.

آباد (Abad): ناڅه دان - ل دوماهیا

ناڅی پرانیا گوندان دهیت.

آبادان (Abadan): جهی ناڅه دان -

ناڅی باژیره کی ئیرانی یه.

آب آلو (Abê Alû): ناڅا حولیکی

- نهو ناڅه یا کو حولیکیت هسک

دکهنه تیدا دا دیسان نهرم بینه څه.

آبان (Aban): هه یفا هه شتی یه ژ

سالا هه تاڅی - هه یفا دووی یه ژ

وهرزی پاییزی - ههروه سا روژا

دههی یه ژ هه می هه یقین سالیین

هه تاڅی.

آبانگان (Abangan): ناڅی جهرنا

ئیرانی ییت که څنه کو دکه څته د

روژا دههی ژ هه یفا (آبان) پی دا.

- آبجو (Abco): بیره.
- آب چر (Ab çer): چه روانی
که سه کی کو که سه کی دی ته رشی
خوه لی بچه رینیت و ژ پیشقه
دراشه کی بده ته خودانی چه روانی،
نه و چه روان دی بته (آب چر) ا
ته رشی که سی دووی (خودانی
ته رشی).
- آبچین (Abçîn): خالی - پارچه کا
په رۆکی یه کو له شی مرۆقی مری
پشتی شوبشتنی پین زوها دکهن.
- آب حیات (Abê heyat): ئافا
ژیانی؛ دبیزن هه ر که سی ژ فی
ئافی شه خوت دی هه روهه ر ژیت
هه ر وه کی دبیزن خدر پیغه مبهری
ژی، ژئی شه خواریه و هیشتا یی
ساخه - درکه یه ژ ده فی یاری.
- آبخانه (Abxanê): نه دهب،
ته والیت (W.C).
- آبخست (Abxest): فیتی هسک
بووی - فیتی رزی.
- آب خضر (Abê Xêzêr): ئافا
ژیانی، ئافا حیاتین (آب حیات).
- آب خفته (Abê Xuftê): گۆم -
درکه یه ژ به فری و جه مه دی.
- آبخو (Abxû): گزیره.
- آبخوار (Abxwar): ئاف شه خور.
- آبخواره (Abxwarê): ئاف شه خور
- ترارک یان ئامانه کی کو ئاف و
مه ی پین بیته شه خوارن.
- آبخور (Abxor): ئاف شه خور - مفا
- بهخت - رزقی روژی - ده راف.
- آبخوست (Abxost): گزیره.
- آبخیز (Abxîz): نه ردی تیر ئاف -
نه ردی کو مروف پچه کی بکۆلت،
ئاف ژئی بزیت - شیل - پیل - ئاف
رابوون.
- آبداده (Abdadê): تیژگری،
سه قاکری (بو سه قاکرنا شیر و
خه نجه رال کاره).
- آبدار (Abdar): تیر ئاف، ب ئاف -
که یف خوهش - ب چیژ، ب تام.
- آبدارخانه (Abdarxanê):
چایخانه - قه هوه خانه.
- آبدازک (Abdazek): فرنده که ژ
چوبچکی بچوبکتره.
- آبدان (Abdan): سه ودا ئافی -
مشانه (میزدانک) - هه ر جهه کی
ئاف لی خرغه بیت.
- آبدان (Abedan): کورتگری یا
په یفا (آبدان) - ئافا.
- آبدزک (Abduzdek): جویر.

- آبدست (Abdest):** دهستمنیژ - سرت - شارهزا و کاردان.
- آبدستان (Abdestan):** مهسین - گوزک.
- آبدندان (Abdendan):** جورهکی - هناری به - جورهکی هرمیکی به - نهو نهزانی کو مروف بشیت د قوماری دا ب حيله ژی بیت بی ی کو نهو ب خوه بحهسییت.
- آبدوغ (Abdûx):** ئافه ماست - دهو.
- آب دهان (Abê dehan):** ئافا دهفی (گلیز، تف).
- آبدیده (Abdîdê):** تهر، شل، ههر تشتهکی کو ئافی بکیشیته خوه، وهکی: (پهړوک، ئیسفهنج وهتد) - نیای.
- آب دیده (Abê dîdê):** روئدک، هیستر.
- آبراهه (Abrahê):** ریکا کو ئاف تیرا بچیت.
- آب رخ (Abê rux):** ئاوری، هه تک، هیقینی سهربلندی.
- آب رز (Abê rez):** چپکیت ئافی دهمی کو ژ چهقهکی بری بی داری دکهثیت - مهی - ئافا ژههری.
- آبرفت (Abreft):** رهمل و ئاخا کو ئافا رویباری دگهل خوه دبهت - لیم.
- آب رفتن (Ab reften):** تیکچوون (بو تیکچوونا جلک و پهړوکا لکاره).
- آب رو (Abê rû):** بنیره (آب رخ).
- آبرون (Abruven):** گیای ههردهم شین، ههردهم بهار - گولین کو بیستانی پیشچاډ دکن.
- آبریز (Abrîz):** ئافرئژ (بو جهی) - چالا کو ئافا همامی درئژتی.
- آبریزان (Abrîzan):** ههمان (آبریزگان) ه کو جهژنه کائیرانی بین کهفن بوو، ل روژا سیزدهی تیرمه هی ژ ههمی سالتین هه ئافی دکره جهژن و گولاف ب ههقدو دا دکرن؛ تا سهردهمی «صفوی» یا ژی ئهف جهژنه دهاته کرن.
- آبریزه (Abrîzê):** ئیشهکا چافی یه کو ههردهم چاډ روندکا دکهت.
- آب زر (Abê zer):** ئافا زیری.
- آبز (Abzen):** تهستهکا مهزن کو مروف خوه تیدا بشوت.
- آبزه (Abzêh):** ئافره.
- آبزی (Abzî):** گیانه وهری کو د ئاف

ب ناقین: (ابستا و اوستا) ژى
ناقداره.

آبستى (**Abêstenî**): ناقزى (دهمى)
كوژن يان هه ر گيانه وه ره كى مئ
ناقز دبيت كوئف مدههه ل دهف
مرؤفا نئزىكى «۲۸۰» رؤژانه).

آبسته (**Abeste**): زهفيا ئاف ژ سه ر
هاتبسته گرتن - زهفيا به رههف بؤ
چاندنى. (آبست) ژى ل كاره.

آب سفيد (**Abê sêfid**): ئيشه كا
چاقى يه د زاراوى پزىشكى دا
دبئزنى: (Cataracte).

آب سنگين (**Abê sengîn**): ئه و
ئاقه يا كو پرى كه ره ستين
كانى (معدنى) بت.

آب سوار (**Ab sevar**): په قيشكىت
ئاقى.

آبسه (**Abêshê**): قونير - وه ره مه كا
ب كيم ل بنى ددانى يان هه ر
جهه كى ژ له شى.

آب سياه (**Abê siyah**): ئيشه كا
چاقى يه كو د ئه نجام دا خودانى
كوژه دكهت - مه يا كوژ تريبى رهش
هاتبسته چيكرن - ئافا بؤش - ئافا
رهش (طوفان).

آبشار (**Abşar**): سويلاث - د

ئاقى دا دژيت - گيانه وه رين
ده ربايى.

آب زیر کاه (**Abê zîrê kah**):
درکيه يه بؤ مرؤقى زيرهك و
حيله كهر كو بسه رقه خوه
نیشابدهت بئ بئ نازاره و ژ بن فه
درنده و پيسه مرؤف بيت - وه كى
قى دركا كوردى يه: (نهرمكى بن
كايى يه).

آبژ (**Abêj**): گورى يا ئاگرى -
چربسك.

آبسال (**Absal**) - آبسالان: وه رزى
بهارى - دهمى بارانا - سالا پرى
ئاف و باران - بؤ په يقين (باغ و
بيستان) ژى لكاره.

آب سبز (**Abê sebz**): ئيشه كا
چاقى يه كو ب زاراوى پزىشكى
دبئزنى: (گلوكوم - Glau-
come).

آب سبك (**Abê sebuk**): ئافا
پاقژ بؤ فه خوارنى.

آبست (**Abêst**): ئاقز، ب تشت، ب
حال. ههروهسا په يقين: (آبسته،
آبستان و آبستن) ژى لكارن.

آبستا (**Abêsta**): ناقى په رتوكا
زه ردهشت پئغه مبه رى يه. ههروهسا

آبفت (Abeft- Abaft): جلکئی ستوبر.	زاراوی وهرزشی دا جـــــوره کئی هیترشی یه و بهر یقه کرنا ته پئی یه بۆ پشت تۆرئی د یاری یین (قولیبال، تنس و تنسال سهر میتزی) دا.
آب فسرده (Abê fesurdê): ئاڤا قه پرسی - جه مه د (بهستی) - به فر.	آبشامه (Absame): په رده کا تنکه کودل و پش (سیه) د ناڤ را هاتینه پیچان.
آب فشان (Ab feşan): کانیکا ئاڤا گهرم کو وه خم و هلمما گهرم ژئی رادبیت.	آبشت (Abeşt): قه شار تی - نه پهنی - جه هسویس، قه سه قه گو هیتز.
آبک (Abek): زاراوه کئی کیمیا یی یه بۆ په یقا «سیماب» بکار دئین.	آبشخور (Abêşxor): مفا - بهخت - باهر - ژینگه ه - وارگه ه - ده راث.
آبکار (Abkar): ئاڤگیتیر - ئاڤکیش - مهی قه خۆر - مهی فرۆش.	آب شدن (Ab şuden): حه لیان - درکه یه بۆ شهرم کرنی.
آب کردن (Ab kerden): بنیره: (آب شدن) - درکه یه بۆ فرۆتنا تشته کئی بی خیر ب ریکا فیل و سه خته کاری بی.	آب شش (Absuş): سیه هیت ماسییان کو (اکسیژن) ئ پی ژ ئاڤی وهر دگرن.
آبکش (Abkeş): صافو ک (صافینک) - ئاڤگیتیر - ئاڤکیش.	آب شنگرفی (Abê şengurfi): درکه یه ژ مه یا سوور و روئدکیت خوبه لو.
آب کشیدن (Ab keşîden): ئاڤ ژ بیبری کیشانه دهر - قه گوهاستنا ئاڤی ژ جهه کی بۆ جهه کی دیترب ئامانه کئی ئاڤی - ژاراف کرن - کیسه دانا برینئ ژ بهر شویشتنا ب ئاڤا نه پاقتز.	آب شیب (Ab şeyb): ئاڤا بهزهک (جوتیار پتر فی زاراوی بکار دئین).
آبکند (Abkend): ئه ردی کو ئاڤی هلكولا بیت.	آبغوره (Abxûrê): سیهک (ئاڤا تربی نه گه هستی) - درکه یه ژ گرین و روئدک باراندن.

آبوند (Abvend): گوزکي ٿاڻي.	ٽيڪه ڙ ٽيشين چاڻي.
آبه (Abe): «ليزابه - Lîzabe»	آب مزه (Abê mujê): روندڪ.
پتر لسهر زارڻ خه لڪي يه: ٿاڻا	آبناڪ (Abnak): شهدار - نماي -
ٽيچ، ٺهه ٿاڻا ڪو دگهل بوونا	ٿاڻدار.
نويزادهي ڙ زڪي ده يڪي	آب نبات (Ab nebat): شه ڪروڪ،
دهردڪه ڦيٽ.	شه ڪرڪ.
آبي (Abî): ٿاڻي (بوهرهه ٿشته ڪي)	آب نگاري (Ab nêgarî): زانستي
ٿاڻي بڪار دهيت وهڪي گيانه وهري	ڪول سهه ٿاڻي باخفت، د زاروي
ٿاڻي و شينڪاتي بيت ٿاڻي و	زانستي دا دبيٿڙي:
چاندنا ٿاڻي) - رهنگي شين - ٺهه	(Hydrography).
ڪهسي ڪو خه لڪي گوندڻ	آب نما (Ab nema): سهه و د بيان
ٺاوه (گونده ڪه ل نيزيڪي باڙيري	جوڪا ڪو ٿاڻا وي ديار بت - ٺهه
ساوه ل ٿيراني) بت - بيه (ٺهه ڙي	جهي ڪو ٿاڻا ڪانيي يان ڪاريزي
فيٽيه ڪه).	بسهر ٺهه دبت - لهيلان.
آبيار (Abyar): ٺهه ڪهسي ڪو ٿاڻي	آب نورد (Ab neverd): دهرياقان.
ل سهه بيستان و زهڻي و مالا	آبو (Abû): جورهڪي گولي يه ڪو
به لاث دکهت.	فارس دبيٿڙي (نيلوفهر) ڙي -
آبياري (Abyarî): ٿاڻدانا زهڻي و	خال (برايي ده يڪي)، بوڻي
بيستانا.	مه بهستي (آبي) ڙي لڪاره.
آپاردي (Apardî): زرشهرم - فيلباز	آب ورز (Ab verz): مهله شان -
- زيرهڪ. ههروهسا (آپارتي) ڙي	غه واس.
لڪاره.	آب و رنگ (Abo reng): رويي
آتبين (Atbîn): ٿاڻي بابي فرهيدوني	سور و سبي - ٿارونگ - ٿاڻ
يه - ڪهسي ڪو ڪارين باش دکهت	رهنگ.
و خوداني ٿاخفتنا خواه بت - ٿاڻي	آب و گل (Abo gël): خاني -
خوداني پهرتوڪا «آتبين» ه.	ٿاڻاهي.

- آتش (Ateş):** ناگر. دانان، ههروه سا (آذرپرست و آذرکیش) ژى دبیتزنى.
- آتش تاب (Ateş tab):** ئەو کەسى ئاگر ژى ببارت - ئەو کەس یان ئەو تاشتى کو ئاگرى ببارينت (بۆ زاراوین له شکهرى پتر لکاره).
- آتشخانه (Ateşxanê):** کوبرهه. **آتشبا (Ateşban):** ناگرقان (ئەو کەسى کو پاسهوانى و سه ره گوهى یا ناگرى ئاته شکه دى / بنییره آتشکده / دکر).
- آتش خای (Ateş xay):** ئەو کەسى کو ناگرى دجویت ئان دخوت.
- آتشخوار (Ateşxar):** ناگرخور - مریشکا ناگر خور - کهر دیکل یانژی نه عام (کویى هاتى یه نیاسین ب ناگرخوری) - درکەیه ژ هه رامخور و زالمان.
- آتش خوی (Ateş xûy):** به دفه ر - بی ئەده ب.
- آتش دست (Ateş dest):** درکەیه بو مروقى زیره ک و ده ستماتى.
- آتش دهقان (Ateşê dêhqan):** ناگرى کو جوتیار به رده ته زه قیى پشتى ژ دروینى خلاس دبیت و به رهه مى خووه ژ ناف زه قیى دکیشیته دهر.
- آتش زبان (Ateş zeban):** ئەو کەسى کو سفک دئاخفیت.
- آتش زنه (Ateş zene-zenê):** تاشتى کو ناگر پى بیته هلکرن
- آتشبار (Ateşbar):** هه ر تاشتى کو ناگر ژى ببارت - ئەو کەس یان ئەو تاشتى کو ئاگرى ببارينت (بۆ زاراوین له شکهرى پتر لکاره).
- آتشبان (Ateşban):** ناگرقان (ئەو کەسى کو پاسهوانى و سه ره گوهى یا ناگرى ئاته شکه دى / بنییره آتشکده / دکر).
- آتش برزین (Ateş berzîn):** بنییره: (آذر برزین).
- آتش بس (Ateş bes):** ناگره ست (شه ر راوه ستاندن).
- آتشپا (Ateş pa):** درکەیه بو وی کەسى بله ز بیت و بچیت.
- آتش پارسی (Ateşê parsî):** ناگروک - شه ف ترسک و تامیسک - ناگرى کو فارسا د ناگردانکین خوه فه هل دکرن.
- آتشپاره (Ateşparê):** پارچه کا ناگرى - درکەیه ژ مروقى زیره ک و سرت و درنده و بچویکى شیم.
- آتش پرست (Ateş perest):** ناگر په ریس - ژ بهر کو ناگر لجه م زه رده شتى یان پیروز بوو، له و نافى «آتش پرست» لسه ر هاتیه